

Валерія Вікторівна РАДЗИВІЛЮК,

доктор юридичних наук,
доцент кафедри господарського права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01601,
vradziv@hotmail.com

УДК 346:347.736 /.738:340.5

ПРОЦЕДУРИ ТА ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ (НЕСПРОМОЖНОСТІ), ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ У ДОСУДОВОМУ ПОРЯДКУ ЩОДО ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ БОРЖНИКІВ

Досліджено правове регулювання як положеннями Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, так й іншими нормативними актами України процедур та заходів, які застосовуються до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність) щодо певних визначених законодавством боржників, зокрема сільськогосподарських товаровиробників, підприємств транспортно-дорожнього комплексу, господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підприємств Державної акціонерної компанії “Укррудпром”, вугледобувних підприємств, професійних учасників фондового ринку та інших. У ході проведеного дослідження були виявлені позитивні та негативні риси правового регулювання процедур та заходів, які застосовуються до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність) щодо окремих категорій боржників, запропоновані шляхи подолання вад унормування зазначених відносин.

Ключові слова: запобігання банкрутству (неспроможності), процедури та заходи запобігання банкрутству (неспроможності), окремі категорії боржників.

Актуальність цієї теми пов’язується з необхідністю дослідження проблем правового регулювання процедур та заходів запобігання банкрутству (неспроможності), які здійснюються у досудовому порядку щодо окремих категорій боржників, що обумовлено відсутністю комплексних досліджень з цієї проблематики у вітчизняній правовій науці.

Метою статті є аналіз чинного законодавства, положення якого регламентують процедури та заходи запобігання банкрутству (неспроможності), що здійснюються у досудовому порядку щодо окремих категорій боржників, виявлення вад у правовому регулюванні зазначених відносин та висвітлення шляхів щодо їх подолання.

Особливості правового регулювання процедур та заходів запобігання банкрутству (неспроможності), що здійснюються у досудовому порядку, передбачені щодо сільськогосподарських товаровиробників та інших категорій боржників.

Враховуючи важливість сільськогосподарського сектору виробництва, національним законодавством передбачені спеціальні правила запобігання банкрутству (неспроможності) сільськогосподарських товаровиробників.

Специфіка регламентації відновлення платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників пов'язана з необхідністю додаткового захисту цих суб'єктів, оскільки їх діяльність в основному має сезонний характер та залежить від природнокліматичних умов, у яких відбувається виробництво сільськогосподарської продукції та які важко прогнозуються. Для відновлення платоспроможності сільськогосподарських підприємств, що потрапили у скрутне фінансове становище, необхідно більше часу, ніж для тих суб'єктів, які займаються іншими видами підприємницької діяльності. Крім того, дуже важливим фактором, який обумовлює необхідність вжиття саме позасудових процедур та заходів щодо сільськогосподарських товаровиробників, є збереження цільового призначення майна та землі, що використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції, недопущення "розмивання" та продажу зазначених майнових активів.

Як зазначають представники економічної науки, проблеми запобігання банкрутству (неспроможності) сільськогосподарських товаровиробників у теперішній час не тільки не втрачають своєї актуальності, але й загострюються. Зазначене пов'язано з багатьма факторами, до яких насамперед належать кризові явища, що спостерігаються практично у всіх сферах сільськогосподарського виробництва та які пов'язані як зі світовою економічною кризою, прорахунками національної аграрної політики, так і з глобальними кліматичними змінами, що створюють загрозу продовольчій безпеці нашої держави. У таких обставинах одержаних сільськогосподарськими товаровиробниками прибутків недостатньо навіть для простого відтворення виробництва [1, с. 1; 2, с. 67].

У першій редакції Закону України "Про банкрутство" [3] не були регламентовані особливості банкрутства (неспроможності) сільськогосподарських товаровиробників та, звісно, зазначений Закон не містив жодного положення щодо застосування позасудових заходів впливу до неплатоспроможних боржників взагалі. Проте його дія для сільськогосподарських підприємств (радгоспів, колективних сільськогосподарських підприємств, селянських (фермерських) господарств, сільськогосподарських кооперативів, інших агропромислових товаровиробників) набрала чинності з 1 січня 1993 р. (п. 1 [4]), (п. 1 [5]).

Що стосується другої [6] та третьої редакцій [7] зазначеного Закону, то в них лише врегульовані особливості застосування судових процедур банкрутства (неспроможності) до суб'єктів, які здійснюють підприємницьку діяльність у сільськогосподарському секторі виробництва. До таких суб'єктів належать ті, що мають статус юридичні особи та основним видом діяльності яких є вирощування (виробництво, виробництво та переробка) сільськогосподарської продукції, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) ними сільськогосподарської продукції складає не менше п'ятдесяти відсотків загальної суми виручки, а також рибні господарства, риболовецькі колгоспи, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції та виловлених водних біологічних ресурсів складає не менше п'ятдесяти відсотків загальної суми виручки (ч.ч. 1, 2 ст. 44 другої редакції Закону України 1992 року, ч.ч. 1, 2 ст. 86 третьої редакції Закону України 1992 року).

Поряд з цим правову регламентацію процедур та заходів, що спрямовані на відновлення платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників і попередження звернення до вжиття судових процедур банкрутства (неспроможності) щодо них, ми можемо знайти у цілій низці національних законодавчих актів.

Заходи, що вживаються до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність) та які можуть застосовуватися до сільськогосподарських товаровиробників з метою покращення їх фінансового становища та відновлення їх платоспроможності, досить різноманітні та передбачені у багатьох нормативних актах, що були прийняті спочатку 90-х років до наших днів. Для прикладу такого різноманіття можна звернутися до приписів лише кількох нормативних актів, у яких передбачаються заходи, спрямовані на виведення сільськогосподарських товаровиробників з кризового становища та відновлення їх платоспроможності. До таких заходів, зокрема, можна

віднести впровадження гнучкої системи фіксованих державою заготівельних цін з наступною їх індексацією, застосування державної підтримки товаровиробників шляхом дотації окремих видів продовольства за рахунок бюджетних коштів, застосування системи податкових пільг, пільгових кредитів, інших видів підтримки [8], доплати на молоко, худобу і птицю, що реалізуються в державні ресурси, а також поетапний перехід до паритетних закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, що реалізується у державні ресурси за державним контрактом та державним замовленням [9], здійснення реструктуризації заборгованості підприємств агропромислового комплексу перед державою, забезпечення державної підтримки цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників; забезпечення спрощеної системи оподаткування тощо (п. 1 [10]), здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здефлевіння кредитів та компенсації лізингових платежів, фінансування заходів із захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, часткового відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів тощо [11].

Визначальною подією в нормативному оформленні можливості застосування до визначених категорій сільськогосподарських товаровиробників спеціальних позасудових процедур банкрутства (неспроможності) було затвердження Кабінету Міністрів України у 1998 році постанови "Про особливості проведення санації підприємств агропромислового комплексу" (далі — Постанова 1998 року) [12].

Слід відмітити, що зазначеною Постановою передбачалося здійснити санацію підприємств агропромислового комплексу протягом 1998–2000 років згідно з правилами, що містились у Положенні про порядок проведення санації державних підприємств 1994 року [13], але з урахуванням особливостей, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 1998 р., з одночасним здійсненням реструктуризації зазначених підприємств (п. 1 Постанови 1998 року [12]).

Суб'єктами, на яких поширюється дія цієї Постанови та щодо яких можуть здійснюватися позасудові заходи запобігання банкрутству (неспроможності), виступають не всі підприємства агропромислового комплексу, а лише державні підприємства та підприємства зі змішаною формою власності, частка державної власності у майні яких перевищує 50 відсотків, та підприємства недержавної форми власності, які мають заборгованість за зобов'язаннями перед державою (ч. 1 п. 3, п. 7 Постанови 1998 року [12]).

Органи, уповноважені управляти державним майном, перелік яких містить ч. 2 п. 3 Постанови 1998 року, повинні визначати переліки тих державних підприємств агропромислового комплексу, які підлягають санації, та створити на кожному із них робочі групи для проведення економічного аналізу та підготовки проекту проведення санації з одночасним здійсненням їх реструктуризації.

Координацію проведення санації здійснюють регіональні комісії з питань проведення санації (ч. 1 п. 3 Постанови 1998 року), які є складовою системи органів, створення яких має на меті проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу. Очолює цю систему Міжвідомча комісія з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу (далі за текстом — Комісія), яка є колегіальним державним органом, утвореним для координації проведення санації та надання допомоги з цих питань міністерствам, іншим органам виконавчої влади (п. 1 [14]) (далі — Положення 1998 року).

При здійсненні своїх повноважень Комісія взаємодіє з міністерствами, іншими центральними органами державної виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями та регіональними комісіями з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу (ч. 2 п. 2 Положення 1998 року).

Комісія має готувати пропозиції щодо формування державної політики з питань фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу, координувати діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язаної з організацією проведення

санації підприємств агропромислового комплексу всіх форм власності і господарювання; визначати підприємства державної власності, що потребують першочергової державної підтримки в проведенні санації, діяльність яких пов'язана з виконанням загальнодержавних програм тощо. Для реалізації покладених на Комісію обов'язків вона має право утворювати тимчасові робочі групи, залучати до участі в їх роботі працівників органів виконавчої влади, а також фахівців наукових та інших установ; заслуховувати інформацію керівників центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань, що належать до її компетенції тощо (п.п. 3, 4 Положення 1998 року).

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, підприємства, установи, організації зобов'язані виконувати рішення Комісії, прийняті в межах її компетенції (п. 8 Положення 1998 року).

Що стосується регіональних комісій з питань проведення санації, то обов'язок їх створення покладений на Раду Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську і Севастопольську міські державні адміністрації (ч. 2 п. 2 Постанови 1998 року).

Регіональні комісії здійснюють не лише координацію проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації державних підприємств та підприємств зі змішаною формою власності, частка державної власності у майні яких перевищує 50 відсотків, але й ініціюють проведення санації підприємств недержавної форми власності, які мають заборгованість за зобов'язаннями перед державою, створюють робочі групи комплексного обстеження визначених підприємств агропромислового комплексу, розробляють графіки проведення їх санації з одночасним здійсненням реструктуризації (ч. 1 п. 3, п. 7, п. 9 Постанови 1998 року). Причому слід зазначити, що обов'язок створення таких робочих груп Постановою 1998 року одночасно покладений не тільки на регіональні комісії, але й на визначені міністерства, інші центральні органи державної виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та Міжвідомчу комісію з питань проведення санації (ч. 2 п. 3, п. 9 [14]).

Процедура підготовки до проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу починається з визначення переліку відповідних підприємств агропромислового комплексу, до яких доцільно застосовувати зазначені позасудові процедури, створення робочих груп для проведення комплексного обстеження визначених підприємств та їх економічного аналізу, розробки графіків проведення санації і реструктуризації, підготовки проекту проведення санації (ч. 2 п. 3, п. 9 Постанови 1998 року).

Визначені підприємства агропромислового комплексу, які потребують фінансової підтримки з метою запобігання їх банкрутству (неспроможності) та фінансового оздоровлення, готують бізнес-плани та проект санації (п. 5 Постанови 1998 року).

У бізнес-плані мають бути відображені мета його розроблення, вид діяльності підприємства, його ринки збуту та маркетинг, план виробництва і капітальних вкладень. До обов'язкових структурних підрозділів бізнес-плану належать організаційний план (система управління та організаційна структура, включаючи кількість робочих місць та фактичну чисельність працюючих, пропозиції щодо їх зміни), фінансовий план, який, крім іншого, має містити конкретну форму фінансової підтримки, розрахунок її суми, графіки надання та повернення фінансової підтримки та відсотків за нею, очікуваний результат від зазначеної підтримки (додаток 1 до Постанови 1998 року).

Проект санації має містити загальну частину, в якій окреслюється фінансове становище підприємства, аналіз причин, внаслідок яких підприємство потрапило у скрутне фінансове становище та шляхи виходу з нього; спеціальну частину, що повинна містити прогнозовані результати виконання проекту та план фінансового оздоровлення, який складається з техніко-економічного обґрунтування санації, розрахунку необхідної суми фінансової підтримки (за роками і кварталами), графіків одержання фінансової підтримки її використання (за роками і кварталами), повернення фінансової підтримки та відсотків за нею (сума, джерело, термін погашення), а також оцінку ефективності заходів, спрямованих на оздоровлення підприємства (додаток 2 до Постанови 1998 року).

Бізнес-план та проект санації є тими формальними підставами, на основі яких підприємства агропромислового комплексу може надаватися фінансова підтримка санації у межах коштів, передбачених державним бюджетом, та з інших джерел згідно із законодавством (до таких джерел можуть, зокрема, належати кошти вітчизняних та іноземних інвесторів (п.п. 6, 8 Постанови 1998 року)).

За рахунок бюджетних асигнувань фінансова підтримка санації може здійснюватися на поворотній або безповоротній основі (ч. 1 п. 4 Постанови 1998 року). Фінансова підтримка санації на безповоротній основі надається тільки у визначених законодавством випадках, а саме: для відшкодування вартості робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків стихійного лиха, згідно із законодавством; для фінансування витрат на відновлення платоспроможності окремих підприємств, діяльність яких пов'язана з виконанням загальнодержавних програм та для відшкодування витрат на будівництво та утримання об'єктів соціальної сфери села згідно із законодавством. Виключно на поворотній основі фінансова підтримка санації надається у всіх інших випадках (ч.ч. 2, 3 п. 4 Постанови 1998 року).

Хоча зазначені нормативні акти, прийняті у 1998 році, не втратили чинності, але їх певні положення є застарілими та потребують перегляду і приведення у відповідність до положень сучасного законодавства, а ті особливості, що пов'язані з суб'єктами, на яких вони розповсюджуються, можна, по суті, звести до декількох аспектів, зокрема таких: наявності спеціального державного органу, утвореного для координації проведення санації підприємств агропромислового комплексу та особливостей його правового статусу; порядку введення позасудових процедур; повноважень регіональних комісій та робочих груп; проведення санації здійснюється одночасно із реструктуризацією підприємств агропромислового комплексу на основі двох основних документів: бізнес-плану та проекту санації, що мають нормативно визначений зміст та обов'язково передбачають певну форму фінансової підтримки тощо.

Особливості правового регулювання відновлення платоспроможності поза межами провадження у справі про банкрутство (неспроможність) розповсюджуються не тільки на сільськогосподарських товаровиробників, але й на інших суб'єктів. Зокрема, враховуючи певні особливості правового становища суб'єктів — боржників, у майні яких визначена частка належить державі, деякі міністерства та відомства затверджують нормативні акти, присвячені особливостям регламентації позасудових процедур (до таких процедур, як правило, належать санація та реструктуризація), що можуть застосовуватися до зазначених суб'єктів.

Так, особливості проведення досудової санації та реструктуризації державних підприємств, підпорядкованих Міністерству промислової політики України, та господарських організацій, у статутних фондах яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків і функції з управління корпоративними правами яких належать Міністерству промислової політики України, містяться у декількох нормативних актах: Положенні про реструктуризацію підприємств [15] та Примірному плані реструктуризації та досудової санації [16], а також Положенні про порядок проведення Державним агентством України з управління державними корпоративними правами та майном¹ досудової санації державних підприємств-боржників, господарських організацій, що належать до сфери його правління [18].

Дослідження положень зазначених нормативних актів дає змогу вказати на вельми ґрунтовне та детальне правове регулювання введення та механізму реалізації позасудових процедур санації та реструктуризації, що можуть застосовуватися до визначених суб'єктів-боржників, підпорядкованих Міністерству промислової політики України, проте лише зазначене виступає особливістю цього галузевого регулювання, яке не містить будь-яких новацій.

¹ Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном було утворено шляхом реорганізації Міністерства промислової політики України згідно з п. 1 Указу Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 [17].

Іншим галузевим міністерством, а саме Міністерством транспорту України, було прийнято низку нормативних актів, положення яких регламентують питання, присвячені заходам запобігання банкрутству (неспроможності), серед яких можна назвати накази цього міністерства: “Про заходи щодо запобігання банкрутства підприємств транспортно-дорожнього комплексу” від 25 вересня 2002 р. № 686 [19], “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення системного економічного аналізу фінансово-господарської діяльності зі здійснення випереджувальних заходів запобігання банкрутству підприємств транспортно-дорожнього комплексу” від 10 лютого 2003 р. № 92 [20].

Приписи згаданих нормативних актів розповсюджуються на підприємства транспортно-дорожнього комплексу, що входять до сфери управління Мінтрансу та передбачають створення постійно діючих комісій з моніторингу фінансово-господарського стану підпорядкованих Мінтрансу підприємств та здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання їх банкрутству (п. 1.1 наказу Мінтрансу України № 686); проведення систематичного експрес-аналізу фінансового стану підпорядкованих Мінтрансу підприємств з метою своєчасного виявлення виникнення у них фінансових труднощів і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству (п. 3.5 наказу Мінтрансу України № 92); розробку постійно діючою комісією державних департаментів, Укрзалізницею, Укравтодором, холдинговими компаніями, об'єднаннями, що входять до системи транспортно-дорожнього комплексу, відповідних заходів щодо запобігання банкрутству (неспроможності) підприємств та їх затвердження зазначеними організаціями та подання до Мінтрансу (п. 4 наказу Мінтрансу України № 92 [20]).

У зазначених нормативних актах міститься недостатнє та схематичне регулювання заходів запобігання банкрутству (неспроможності) підприємств транспортно-дорожнього комплексу. В них, по суті, не лише не визначаються ті заходи, які можуть вживатися до підприємства, яке зазнає фінансових труднощів, але й поза їх межами залишилися дуже багато питань процедурного характеру.

Правове регулювання особливостей проведення санації та здійснення заходів щодо запобігання банкрутству (неспроможності) до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність) стосовно певних визначених законодавством боржників міститься і в інших національних нормативно-правових актах, зокрема у Положенні про порядок проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію від 12 жовтня 2001 р. [21].

Зазначеним Положенням визначені порядок і способи проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, у випадках, коли Фонд державного майна України (далі — Фонд) здійснює функції з управління державними корпоративними правами з метою запобігання їх банкрутству, поліпшення їхнього фінансового стану та підвищення конкурентоспроможності продукції (робіт, послуг).

У Положенні детально регламентовані процедура введення досудової санації та визначені підстави, за наявності яких Фонд може прийняти рішення щодо проведення санації; порядок розробки робочою групою плану досудової санації, яку очолює керівник підприємства-боржника та до якої входять уповноважена особа з управління корпоративними правами держави в товаристві, представники Фонду, органу, уповноваженого управляти державним майном до прийняття рішення про приватизацію, підприємства та місцевої адміністрації, крім того, до неї можуть залучатися кредитори за їх згодою, а при наявності потенційних інвесторів план досудової санації розробляється за їх участю; структура та зміст плану досудової санації, що зафіксовані у типовому плані досудової санації; перелік документів, що мають додаватися до плану санації; процедура розгляду плану уповноваженими органами та підготовки матеріалів щодо затвердження плану досудової санації; порядок та підстави, необхідні для прийняття Фондом рішення про затвердження плану досудової санації або відмови Фонду в затвердженні зазначеного плану у визначених у Положенні випадках; порядок здійснення

Фондом контролю за виконанням плану досудової санації; вимоги до звіту про результати санації керуючого санацією та порядок його розгляду і прийняття рішення, що є підставою про завершення досудової санації.

Аналіз зазначеного Положення дає змогу зробити висновок стосовно того, що хоч воно містить досить ґрунтовну регламентацію проведення досудової санації певних боржників, в основу якої покладені приписи Положення про досудову санацію державних підприємств, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2000 р. [22], проте в ньому є і певні недоліки. До таких недоліків можна насамперед віднести те, що в ньому зазначається особа, яка безпосередньо, за логікою речей, має здійснювати досудову санацію — керуючий санацією, але ні вимог до такої особи, ні порядку її призначення, ні її прав та обов'язків при здійсненні процедури санації, ні її відповідальності тощо в цьому нормативному акті не визначено. Відсутні також будь-які відсилочні норми до інших нормативних актів, наявність яких могла б позбавити цей нормативний акт зазначених прогалин.

Вищезазначене дає змогу констатувати, що в основу всіх наведених нормативних актів покладене Положення про досудову санацію державних підприємств, приписи якого, як правило, набули значної деталізації та певного корегування в залежності від галузевої належності боржника або його організаційно-правової форми та наявності визначеної частки державної власності в його капіталі, але тепер потребують перегляду та приведення їх у відповідність до положень третьої редакції Закону України 1992 року.

Обов'язок вжиття заходів щодо запобігання банкрутству (неспроможності) державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, визначення оптимальних шляхів відновлення їх платоспроможності та координації дії відповідних органів виконавчої влади покладено на Кабінет Міністрів України (ч. 2 ст. 96 Закону України 1992 року [23]).

Що стосується повноважень органів виконавчої влади у сфері запобігання банкрутству (неспроможності), то до них належить прийняття різноманітних рішень щодо доцільності надання державної підтримки неплатоспроможним підприємствам; розроблення заходів, спрямованих на забезпечення захисту інтересів держави і вибору оптимальних шляхів реструктуризації та погашення боргових зобов'язань; проведення аналізу фінансового стану боржника, його санації та погодження плану санації; доцільності виключення відповідних суб'єктів господарювання з переліку підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації та застосуванню до них процедури санації чи ліквідації (ч. 3 ст. 96 Закону України 1992 року) [23].

З метою запобігання банкрутству державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, може застосовуватися порука у порядку, визначеному ч.ч. 9–13 ст. 85 Закону України 1992 року (ч. 5 ст. 96) [23].

Положення щодо досудових заходів запобігання банкрутству (неспроможності) містяться, зокрема, у Законі України “Про особливості приватизації вугледобувних підприємств” від 12 квітня 2012 р. [24], приписами якого передбачено, що з метою недопущення банкрутства (неспроможності) вугледобувних підприємств і збереження сировинної бази металургійного та енергетичного комплексів мають вживатися такі заходи:

— встановлення мораторію на застосування процедури примусової реалізації майна об'єктів приватизації шляхом зупинення виконавчого провадження та мораторію на порушення справ про банкрутство (неспроможність) вугледобувних підприємств з моменту прийняття рішення про приватизацію підприємства до моменту завершення приватизації;

— встановлення мораторію на строк до трьох років з моменту завершення приватизації на застосування процедури примусової реалізації майна об'єктів приватизації шляхом зупинення виконавчого провадження та мораторію на порушення справ про банкрутство вугледобувних підприємств, які поширюються лише на борги, що утворилися на момент завершення приватизації;

— законодавче закріплення обов'язкової для покупця умови приватизаційних договорів купівлі-продажу щодо вжиття заходів стосовно недопущення банкрутства вугледобувного підприємства;

— заборона на порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність) щодо вугледобувних підприємств протягом трьох років з моменту завершення приватизації.

Специфічні заходи запобігання банкрутству (неспроможності) унормовані положеннями Закону України "Про особливості приватизації підприємств Державної акціонерної компанії "Укррудпром" від 9 квітня 2004 р. Згідно із зазначеним законодавчим актом, одним з основних завдань приватизації Укррудпрому є створення умов для недопущення банкрутства (неспроможності) підприємств Укррудпрому, яке може призвести до ліквідації стратегічно важливих для економіки та безпеки держави підприємств або інших негативних наслідків, та проведення фінансової реструктуризації зазначених підприємств (ст. 2, ч. 1 ст. 15 [25]). З метою реалізації зазначеного завдання визначено, що умови приватизації підприємств "Укррудпрому" повинні також передбачати зобов'язання покупця щодо вжиття заходів з недопущення банкрутства (неспроможності) підприємства (ч. 2 ст. 8 [25]). Крім того, до заходів запобігання банкрутству (неспроможності) підприємств "Укррудпрому" належать:

— встановлення мораторію на введення процедури розпорядження майном та застосування примусової реалізації майна підприємств "Укррудпрому" терміном на 5 років. Причому під примусовою реалізацією майна розуміється відчуження об'єктів нерухомого майна та інших основних засобів виробництва, що забезпечують ведення виробничої діяльності цими підприємствами, а також акцій (часток, паїв), що належать підприємствам "Укррудпрому" в майні інших господарських товариств, якщо таке відчуження здійснюється шляхом:

— звернення стягнення на майно боржника за рішеннями, що підлягають виконанню Державною виконавчою службою;

— продажу майна у межах ліквідаційної процедури, у процесі провадження справи про банкрутство (неспроможність);

— проведення реструктуризації заборгованості підприємств "Укррудпрому" перед Державним бюджетом України по податках та неподаткових платежах шляхом надання відтермінування на строк 5 років без нарахування відсотків (ст. 15, п. 4 розділу IV [25]).

Законом України 1992 р. встановлено, що Порядок запобігання банкрутству (неспроможності) та проведення досудових процедур відновлення платоспроможності професійних учасників фондового ринку та інститутів спільного інвестування встановлюється законодавством України (ч. 3 ст. 88) [23].

Перші кроки у цьому напрямку вже зроблені, зокрема схвалена Концепція запровадження пруденційного нагляду за діяльністю професійних учасників фондового ринку від 12 квітня 2012 р. [26], в якій зазначається, що вона розроблена з метою впровадження пруденційного нагляду за діяльністю професійних учасників фондового ринку, захисту активів інвесторів та запобігання настанню неплатоспроможності професійних учасників фондового ринку. Досягнення зазначених завдань має відбуватися через застосування відповідних заходів запобігання банкрутству (неспроможності) шляхом формування системи оцінки ризиків у діяльності професійних учасників фондового ринку та управління ними; встановлення особливостей організації та проведення внутрішнього аудиту (контролю); контролю за платоспроможністю, ліквідністю та прибутковістю професійних учасників фондового ринку; запобігання виникненню системних ризиків на фондовому ринку з метою забезпечення стійкості і надійності всього ринку в цілому; прогнозування майбутніх фінансових результатів на основі аналізу отриманої інформації тощо (п.п. 1, 2).

З огляду на викладене, було б доцільним та бажаним переглянути положення вищезазначених нормативних актів, а в подальшому закріпити оновлені норми, приписи яких регламентують особливості застосування процедур та заходів, що проводяться до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність) щодо державних

підприємств, суб'єктів, у статутному капіталі яких є визначена частка державної власності, підприємств агропромислового комплексу тощо або в окремих статтях єдиного Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” 1992 року, або присвятити як загальним, так і спеціальним питанням правової регламентації процедур та заходів, що проводяться до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), окремий Закон, який може мати назву “Про запобігання банкрутству (неспроможності) боржника та відновлення його платоспроможності до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність)”.

Список використаних джерел

1. Коваль, Л. П. Діагностика та запобігання банкрутству сільськогосподарських підприємств [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)” / Л. П. Коваль. — Львів, 2008. — 20 с.
2. Бурлака, Ю. М. Фінансова санація сільськогосподарських підприємств: методологічні та регіональні аспекти [Текст] / Ю. М. Бурлака // Наукові праці Національного технічного університету. Серія “Економічні науки”. — Кіровоград : КНТУ — 2010. — вип. 17. — С. 67–72.
3. Про банкрутство : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343–ХІІ [Текст] // ВВР. — 1992. — № 31. — Ст. 440.
4. Про введення в дію Закону України “Про банкрутство” : постанова Верховної Ради України від 14.05.1992 р. № 2344–ХІІ [Текст] // ВВР. — 1992. — № 31. — Ст. 441.
5. Про деякі питання практики застосування Закону України “Про банкрутство” : роз’яснення Вищого арбітражного суду України від 15.04.1993 р. № 01–6/481 [Текст] // Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України. — 1994. — № 1.
6. Про внесення змін до Закону України “Про банкрутство” : Закон України від 30.06.1999 р. № 784–ХІV [Текст] // ВВР. — 1999. — № 42–43. — Ст. 378.
7. Про внесення змін до Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” : Закон України від 22.12.2011 р. № 4212–VІ [Текст] // ОВУ. — 2012. — № 5. — Ст. 164.
8. Концепція Національної програми відродження села на 1995–2005 роки : затв. постановою Верховної Ради України від 04.02.1994 р. № 3924–ХІІ [Текст] // ВВР. — 1994. — № 23. — Ст. 163.
9. Про ціноутворення на сільськогосподарську продукцію і сировину : постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.1994 р. № 496 [Текст] // Урядовий кур’єр. — 1994. — № 116–117. — 28 липня.
10. Про Основні напрями розвитку агропромислового комплексу України: Указ Президента України від 29.04.1998 р. № 389/98 [Текст] // Урядовий кур’єр. — 1998. — № 84. — 5 травня.
11. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі : постанова Кабінету Міністрів України від 13.02.2012 р. № 104 [Текст] // ОВУ. — 2012. — № 13. — Ст. 483.
12. Про особливості проведення санації підприємств агропромислового комплексу : постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.1998 р. № 922 [Текст] // ОВУ. — 1998. — № 24. — Ст. 890.
13. Про затвердження положення про порядок проведення санації державних підприємств : постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.1994 р. № 67 [Текст] // ЗП України. — 1994. — № 6. — Ст. 141.
14. Положення про Міжвідомчу комісію з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу : постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.1998 р. № 922 [Текст] // ОВУ. — 1998. — № 24. — Ст. 890.
15. Про затвердження Положення про реструктуризацію підприємств : наказ Міністерства промислової політики України від 18.07.2008 р. № 460 [Текст] // ОВУ. — 2008. — № 59. — Ст. 1996.

16. Про затвердження Примірного плану реструктуризації та досудової санації : наказ Міністерства промислової політики України від 29.08.2008 р. № 549 [Електронний ресурс] — URL : http://www.uazakon.com/documents/date_3e/pg_gnwtoc.htm.
17. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 09.12.2010 р. № 1085/2010 [Текст] // ОВУ. — 2010. — № 94. — Ст. 3334.
18. Про затвердження Положення про порядок проведення Державним агентством України з управління державними корпоративними правами та майном досудової санації державних підприємств-боржників, господарських організацій, що належать до сфери його правління : наказ Державного агентства України з управління державними корпоративними правами та майном від 22.06.2012 р. № 149 [Текст] // Санація та банкрутство. — 2012. — № 3-4. — С. 96-102.
19. Про заходи по запобіганню банкрутства підприємств транспортно-дорожнього комплексу : наказ Міністерства транспорту України від 25.09.2002 р. № 686 [Текст] // Транспорт України — нормативне регулювання. — 2002. — № 19. — 11 жовтня.
20. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення системного економічного аналізу фінансово-господарської діяльності по здійсненню випереджувальних заходів запобігання банкрутству підприємств транспортно-дорожнього комплексу : наказ Міністерства транспорту України від 10.02.2003 р. № 92 [Текст] // Транспорт України — нормативне регулювання. — 2003. — № 4. — 28 лютого.
21. Про затвердження Положення про порядок проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію : наказ Фонду державного майна України від 12.10.2001 р. № 1865 [Текст] // ОВУ. — 2001. — № 45. — Ст. 2036.
22. Про затвердження Порядку проведення досудової санації державних підприємств : постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2000 р. № 515 [Текст] // ОВУ. — 2000. — № 12. — Ст. 467.
23. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ [Текст] // ВВР. — 1992. — № 31. — Ст. 440.
24. Про особливості приватизації вугледобувних підприємств : Закон України від 12.04.2012 р. № 4650-VI [Текст] // ОВУ. — 2012. — № 34. — Ст. 1253.
25. Про особливості приватизації підприємств Державної акціонерної компанії "Укррудпром" : Закон України від 09.04.2004 р. № 1677-IV [Текст] // ОВУ. — 2004. — № 17. — Ст. 1164.
26. Про схвалення Концепції запровадження пруденційного нагляду за діяльністю професійних учасників фондового ринку : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.04.2012 р. № 553 [Електронний ресурс] Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. — URL : www.nssmc.gov.ua/user_files/law/17095/1335370392.doc.

*Рекомендовано до друку кафедрою господарського права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 1 від 16 вересня 2014 року)*

Надійшла до редакції 01.09.2014

Радзивилук В. В. Процедуры и меры, которые применяются до возбуждения производства по делу о банкротстве (несостоятельности) относительно отдельных категорий должников

Исследовано правовое регулирование как положениями Закона Украины «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом», так и другими нормативными актами Украины процедур и мер, которые применяются до возбуждения производства по делу о банкротстве (несостоятельности) относительно отдельных категорий должников, в частности, сельскохозяйственных товаропроизводителей, предприятий транспортно-дорожного комплекса, хозяйственных обществ, в уставных фондах которых доля государственной собственности превышает 25 %, и государственных предприятий, относительно которых принято решение о приватизации, предприятий Государственной акционерной компании «Укррудпром», угледобывающих предприятий, профессиональных участников фондового рынка ценных бумаг и других. В ходе проведенного исследования были выявлены позитивные и негативные черты правового регулирования процедур и мер, которые применяются до возбуждения производства по делу о банкротстве (несостоятельности) относительно отдельных категорий должников, предложены пути преодоления недостатков в правовом регулировании данных отношений.

Ключевые слова: предупреждение банкротства (несостоятельности), процедуры и меры по предупреждению банкротства (несостоятельности), отдельные категории должников.

Radzyviluk, V. V. Procedures and Measures of Bankruptcy (Insolvency) Prevention Applicable Prior to the Initiation of Bankruptcy (Insolvency) Proceedings Relatively Individual Categories of Debtors

In this article legal regulation both by the prescriptions of the Ukrainian law “About the pay ability recovery of a debtor or his recognition as a bankrupt” and by the prescriptions of others normative acts of the Ukrainian has been researched into procedures and measures of bankruptcy (insolvency) prevention applicable prior to the initiation of bankruptcy (insolvency) proceedings relatively individual categories of debtors, in particular, agricultural producers, enterprises of road — transport complex, commercial companies which have in their statute capital part of state property more than 25 % and state enterprises relative to that is adopted decision of privatization, enterprises of State stock company “Ukrudprom”, coal extraction enterprises, professional member of stock market and others. We are unfolding reasons of the presence of those limitations and gaps in our legal regulations of procedures and measures of bankruptcy (insolvency) prevention applicable prior to the initiation of bankruptcy (insolvency) proceedings relatively individual categories of debtors and proposing steps toward corrections of those issues.

Keywords: bankruptcy (insolvency) prevention, out-of-court procedures and measures of bankruptcy (insolvency) prevention, individual categories of debtors.

